

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Давлатализода Хуршед Давлаталӣ дар мавзуи «Нақши расонаҳо дар ташаккули афкори умум» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050400 – Рӯзноманигорӣ (6D050401 – Рӯзноманигорӣ)

Дар шароити рушди босуръати ҷомеаи иттилоотӣ, густариши технологияҳои рақамӣ ва иттилоотӣ коммуникатсионӣ, афзоиши босуръати ҳаҷми иттилоот ва тағйирёбии муносибатҳои коммуникатсионии ҷомеа масъалаи нақш ва таъсири расонаҳо ба равандҳои иҷтимоӣ, сиёсӣ ва фарҳангӣ аҳамияти хосса пайдо менамояд. Дар чунин муҳит воқиҳои ахбори омма ҳамчун ниҳоди муҳимми иҷтимоӣ на танҳо вазифаи иттилоърасониро иҷро мекунанд, балки дар ташаккул ва тағйирёбии тасаввуроти иҷтимоӣ, арзишҳо, мавқеи шахрвандӣ ва муносибати афрод ба падидаҳои муҳимми ҷамъиятӣ низ таъсири назаррас мерасонанд. Аз ин лиҳоз, омӯзиши илмӣ механизми, шаклҳо ва самтҳои таъсири расонаҳо ба ташаккули афкори умум яке аз масъалаҳои муҳими илмӣ муносири журналистика ба ҳисоб меравад.

Дар ҳамин замина, интиҳоби мавзуи таҳқиқотии Давлатализода Хуршед Давлаталӣ дар мавзуи «Нақши расонаҳо дар ташаккули афкори умум» саривақтӣ, дорои аҳамияти баланди илмӣ ва ба талаботи рушди журналистикаи муосир мувофиқ мебошад. Интиҳоби мавзуи пажухиш, пеш аз ҳама, аз тағйироти куллии сарчашма мегирад, ки дар натиҷаи рушди ҷомеаи иттилоотӣ, густариши технологияҳои рақамӣ ва тағйирёбии шакли усулҳои коммуникатсияи ҷамъиятӣ ба вуҷуд омадаанд.

Аз муҳтавои автореферат бармеояд, ки диссертатсия аз муқаддима, се боб, ҳашт фасл, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ, рӯйхати адабиёти истифодашуда ва замимаҳо иборат буда, сохтори он ба мантиқи таҳқиқоти илмӣ мувофиқат мекунад. Муҳтавои бобҳо ва фаслҳо ба ҳамдигар алоқаманд буда, масъалаи мавриди таҳқиқро аз ҷанбаҳои назариявӣ, таърихӣ, методологӣ ва амалӣ пайдарпай фаро мегирад.

Муҳтавои мавзуи таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки дар шароити ташаккули ҷомеаи иттилоотӣ расонаҳо дар ташаккули афкори умум нақши муҳим дошта, дар баробари матбуоти даврӣ, радио ва телевизион, сомонҳои иттилоотӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ ва дигар платформаҳои рақамӣ низ ба субъектҳои таълиқи коммуникатсияи ҷамъиятӣ табдил ёфтаанд.

Дар муҳити муосири иттилоотӣ ташаккули афкори умум зери таъсири муҳтавои расонаӣ, интиҳоби мавзӯҳо, тарзи пешниҳоди иттилоот, эътимоди аудитория, саводи расонаӣ ва таълиқи истифодабарандагон қарор дорад. Аз ин рӯ, омӯзиши робитаи таълиқи расонаҳо бо ташаккули афкори умум барои рушди назария ва амалии журналистика, инчунин дарки равандҳои иҷтимоӣ ва коммуникатсионии ҷомеа аҳамияти муҳим дорад.

Муҳтавои мавзуи интиҳобнамудаи Давлатализода Хуршед Давлаталӣ ҳамчунин ба тағйироти сифатӣ дар низоми муосири коммуникатсия вобаста аст. Рушди технологияҳои рақамӣ, дар баробари

васеъ намудани имкониятҳои паҳншавии иттилоот, масъалаҳои эътимоднокии иттилоот, санчиши далелҳо, иттилооти бардурӯғ ва амнияти иттилоотиرو ба миён овардааст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ рушди фазои иттилоотии миллий, густариши расонаҳои электронӣ ва афзоиши истифодаи шабакаҳои иҷтимоӣ шаклу усулҳои иртиботи ҷомеаро тағйир медиҳанд. Бинобар ин, таҳқиқи нақши расонаҳо дар ташаккули афкори умум бо дарназардошти хусусиятҳои муҳити иттилоотии миллий саривақтӣ ва зарурӣ буда, мавзуи диссертатсияро аз ҷиҳати илмӣ ва иҷтимоӣ муҳрам мегардонад.

Дар мавриди сатҳи таҳқиқи илмӣ мавзӯ ва заминаи назариявӣ методологӣ метавон гуфт, ки муаллиф мавзуи таҳқиқро дар заминаи дастовардҳои журналистика, коммуникатсияи оммавӣ ва омӯзиши афкори умум баррасӣ намуда, ба муносибати мутақобилаи расона ва аудитория таваҷҷуҳи зарурӣ зоҳир кардааст.

Ҷиҳати мусбати таҳқиқ истифодаи маҷмуи усулҳои илмӣ, аз ҷумла, таҳлили назариявӣ, усулҳои муқоисавӣ, таърихӣ ва сотсиологӣ мебошад. Ин заминаи методологӣ имкон додааст, ки мавзӯ аз мавқеъҳои гуногун таҳлил гардида, робитаи назария бо фаъолияти амалии расонаҳо муайян карда шавад.

Қобили зикр аст, ки муаллиф ба таҳлили назариявӣ маҳдуд нашуда, аз маводди фаъолияти расонаҳои ватанӣ ва натиҷаҳои пурсишҳои сотсиологӣ низ истифода кардааст. Ин равиш арзиши эмпирикии таҳқиқро афзун намуда, эътимоднокии ҳулосаҳои пешниҳодшударо тақвият мебахшад.

Навгонии илмӣ кори таҳқиқотӣ дар натиҷаҳои назариявӣ амалӣ ва омӯзиши комплекси нақши расонаҳо дар ташаккули афкори умум дар шароити рушди ҷомеаи иттилоотӣ ва технологияҳои рақамӣ ифода меёбад. Муаллиф фаъолияти расонаҳои анъанавӣ ва рақамӣ, аз ҷумла матбуоти даврӣ, радио, телевизион ва шабакаҳои иҷтимоиро дар робита бо аудитория таҳлил намудааст.

Ҷиҳати муҳимми навгонии таҳқиқ баррасии фаъолияти расонаҳои давлатӣ, мустақил ва воситаҳои рақамӣ ҳамчун раванди мутақобилаи расона ва аудитория мебошад. Таҳлили рӯзномаи «Ҷумҳурият» ва «Телевизиони Тоҷикистон» низ барои муайян намудани хусусиятҳои фаъолияти расонаҳои миллий аҳаммият дорад.

Аҳаммияти назариявӣ таҳқиқ дар рушди заминаҳои илмӣ омӯзиши муносибати байни расонаҳо ва афкори умум ифода ёфта, барои густариши тасаввуроти назариявӣ оид ба нақши воситаҳои ахбори омма дар ташаккули афкори ҷамъиятӣ ва хусусиятҳои коммуникатсияи рақамӣ мусоидат менамояд.

Таҳлили ҳамзамони расонаҳои анъанавӣ ва рақамӣ имкон медиҳад, ки тағйироти сохторӣ функционалии низоми муносири расонаӣ, аз ҷумла, нақши афзояндаи аудитория ҳамчун иштирокчии фаъоли истеҳсол ва паҳнкунии муҳтавои рақамӣ, беҳтар дарк карда шавад.

Хулоса ва пешниҳодҳои назариявии муаллиф метавонанд дар таҳқиқоти минбаъдаи журналистика, коммуникатсияи оммавӣ, афкори умум, саводи расонаӣ ва рушди муҳити иттилоотии миллӣ истифода шаванд.

Натиҷаҳои таҳқиқ аҳамияти амалӣ дошта, метавонанд дар фаъолияти касбии расонаҳо, таҳияи муҳтавои иттилоотӣ, таҳлили муносибати аудитория ва такмили шаклҳои иртибот бо ҷомеа истифода шаванд.

Муқаррароти назариявӣ ва натиҷаҳои эмпирикӣ барои таълими фанҳои таҳассусии журналистика ва коммуникатсияи оммавӣ, таҳияи корҳои илмӣ, маводди таълимӣ ва методӣ, инчунин омӯзиши рафтори аудитория ва равандҳои ташаккули афкори умум дар муҳити иттилоотии Тоҷикистон муфид мебошанд.

Таҳқиқ ҳамзамон, ба масъалаҳои эътимоди аудитория ба расонаҳо, масъулияти журналистӣ, сифати иттилоот ва таъсири шабакаҳои иҷтимоӣ ба афкори умум таваҷҷуҳ зоҳир менамояд.

Аз муҳтавои автореферат бармеояд, ки дараҷаи асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ дар асоси заминаи муайяни назариявӣ ва истифодаи усулҳои мувофиқи илмӣ ба даст оварда шудаанд. Истифодаи маводди фаъолияти расонаҳои ватанӣ, таҳлили фаъолияти расонаҳои мушаххас ва натиҷаҳои пурсишҳои сотсиологӣ барои тақвияти асоснокии хулосаҳои таҳқиқ мусоидат намудаанд.

Муҳокимаи натиҷаҳои таҳқиқ дар конференсияҳои илмӣ ва илмӣ-амалӣ, инчунин интишори натиҷаҳои асосии он дар шакли мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшаванда, аз он шаҳодат медиҳад, ки натиҷаҳои бадастомада дар муҳити илмӣ муаррифӣ ва баррасӣ гардидаанд.

Дар маҷмӯъ, маводди пешниҳодшуда имкон медиҳад, ки хулосаҳои асосии диссертатсия аз ҷиҳати илмӣ асоснок ва дорои дараҷаи зарурии эътимоднокӣ арзёбӣ карда шаванд.

Бо вучуди арзиши илмӣ ва амалии таҳқиқ, ҳангоми омӯзиши автореферат баъзе масъалаҳо ба назар мерасанд, ки баррасии муфассали онҳо метавонист муҳтавои таҳқиқро боз ҳам ғанӣ гардонад. Эродҳои мазкур асосан хусусияти тавсиявӣ дошта, ба такмили ҷанбаҳои алоҳидаи таҳқиқ равона шудаанд.

Якум, масъалаи таъсири шабакаҳои иҷтимоӣ ба ташаккули афкори умум дар автореферат мавриди таваҷҷуҳ қарор гирифтааст. Аммо бо дарназардошти гуногунрангии платформаҳои рақамӣ ва фарқияти аудиторияи онҳо, таҳлили муқоисавии хусусиятҳои коммуникатсионии платформаҳои алоҳида, аз ҷумла, аз рӯйи сатҳи фарогирии аудитория, шакли паҳншавии иттилоот ва имконияти таъсиррасонӣ, метавонист ин ҷанбаи таҳқиқро боз ҳам мушаххастар намояд.

Дуюм, дар баъзе қисматҳои автореферат, бо сабаби маҳдудияти ҳаҷм, натиҷаҳои назариявӣ нисбат ба натиҷаҳои таҳқиқоти эмпирикӣ бештар инъикос ёфтаанд. Аз ҷумла, шарҳи муфассалтари баъзе натиҷаҳои пурсишҳои сотсиологӣ ва робитаи онҳо бо хулосаҳои назариявӣ метавонист асоснокии эмпирикии баъзе муқаррароти таҳқиқро боз ҳам тақвият бахшад. Ин нуқта бештар ба шакли пешниҳоди маводди автореферат дахл дорад.

Сеюм, бо назардошти нақши афзояндаи меъёрҳои эътимоднокии иттилоот дар муҳити рақамӣ, таҳлили робитаи байни сатҳи эътимоди аудитория, сифати муҳтавои журналистӣ ва таъсирнокии иттилоот метавонист яке аз ҷанбаҳои иловагии таҳқиқ бошад. Бо вуҷуди ин, масъалаи мазкур дар доираи мавзӯи умумии диссертатсия ҷой гирифта, набудани таҳлили васеи он дар автореферат арзиши натиҷаҳои асосии таҳқиқро коҳиш намедихад.

Эродҳои зикршуда асосан аз хусусияти мухтасари автореферат ва маҳдудияти ҳаҷми пешниҳоди маводди илмӣ бармеоянд. Онҳо бештар хусусияти тақмилдиҳанда ва тавсиявӣ дошта, ба натиҷаҳои асосӣ, навгониҳои илмӣ ва аҳаммияти назариявӣ амалии диссертатсия таъсири ҷиддии манфӣ намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, автореферати диссертатсияи Давлатализода Хуршед Давлаталӣ дар мавзӯи «Нақши расонаҳо дар ташаккули афкори умум» ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат намуда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050400 – Рӯзноманигорӣ (6D050401 – Рӯзноманигорӣ) сазовор мебошад.

МУҚАРРИЗ:

**доктори илмҳои филологӣ, профессори
кафедраи умумидонишгоҳии забони тоҷикӣ
Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи Садриддин Айнӣ**



Хоҷазод С.

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, к. Толстой, хонаи №25
Тамос: (+992) 93-855-52-99
E-mail: saidmurod1970@bk.ru

«Имзои д.и.филол., профессор С.Хоҷазодро тасдиқ мекунам»

**Сардори раёсати кадр ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи Садриддин Айнӣ
«25» августи соли 2026**



Қодирзода С.

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, х. Рӯдакӣ, 121
Тамос: (+992 37) 224-13-83
Сомона: <https://www.tgpu.tj/>